

Rendőri igazoltatások és kisebbségek: a megkülönböztető etnikai profilalkotás megértése és megelőzése

[Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke](#) értelmében tilos minden megkülönböztetés több indok, többek között a faj és az etnikai származás alapján.

Megkülönböztető etnikai profilalkotás az EU-ban

A bűnüldözési összefüggésben nyomozási technikaként alkalmazott etnikai profilalkotást gyakran „bűnügyi profilalkotásként” szokás emlegetni. A „gyanúsított személyleírásának” elkészítéséhez a profilalkotás e típusa olyan indikátorokat alkalmaz, mint a fizikai tulajdonságok, a megjelenés vagy a viselkedés. Az alkalmazható indikátorok között szerepelhet például az etnikai hovatartozás, az öltözködés vagy a gyakori előfordulási helyek.

A megkülönböztető profilalkotás azonban jogellenes.

Megkülönböztető etnikai profilalkotás történik:

- amikor egy személyt más, hasonló helyzetben lévő személyeknél kedvezőtlenebb bánásmódban részesítenek, pl.: rendőri jogkörök gyakorlásakor (például igazoltatás és átvizsgálás);
- amikor a rendőri jogkörök gyakorlására vonatkozó döntés kizárólag vagy főként az adott személy faji vagy etnikai hovatartozásán alapul.

Miért jogellenes a megkülönböztető etnikai profilalkotás?

A faji vagy etnikai alapon történő közvetlen megkülönböztetés jogellenes. A nemzetközi jogi alapelvek közé tartozik, és az Európai Unió Alapjogi Chartájában is szerepel.

A profilalkotás akkor megkülönböztető, ha egy személy esetében rendőri jogkörök alkalmazására kerül sor, és ennek *kizárólagos vagy fő indoka* az adott személy faji vagy etnikai hovatartozása.

A megkülönböztetés bélyegének elkerülése érdekében a rendőri jogkörök gyakorlására vonatkozó döntés meghozatalakor a személy faji vagy etnikai hovatartozásán túl más tényezőket is figyelembe kell venni. Akkor is így kell tenni, ha az adott művelet vagy politika szempontjából számít a faji vagy etnikai hovatartozás.

Etnikai hovatartozásra vonatkozó statisztikák az EU-ban

Az Európai Unió legtöbb tagállamában részletes statisztikai információk nem állnak rendelkezésre arról, hogy a rendőri jogköröket hány alkalommal gyakorolták faji vagy etnikai hovatartozás alapján. Ezek az információk segíthetnének a megkülönböztetés megelőzésében.

Az ilyen jellegű adatgyűjtés legfőbb akadálya az a nemzeti intézmények által vallott, elterjedt értelmezés, amely szerint ez összeegyeztethetetlen lenne a magánélet védelmével kapcsolatos előírásokkal, különösképpen az adatvédelmi szabályokkal. Ez a feltételezés azonban egészen addig nem helytálló, amíg létezik elegendő garancia annak biztosítására, hogy a magánülethez való jog nem sérül.

Az etnikai hovatartozásra vonatkozó statisztikai adatok – amelyekből a személyazonosság nem derül ki – együtt értelmezhetők azzal a körülménnyel, hogy az igazoltatásokra amiatt került sor, mert az egyén törvényellenes cselekményt hajtott végre, vagy hogy az ilyen igazoltatások e cselekmények megelőzését szolgálták. Ha egy konkrét kisebbség tagjaival szemben alkalmazott igazoltatások száma és a bűncselekmények feltárási/megelőzési aránya között szűkségtelen egyenlőtlenségek mutathatók ki, az a faji vagy etnikai hovatartozás kritériumától való túlzott függőségi viszonyra, illetve a megkülönböztetés fennállására enged következtetni.

Az Egyesült Királyság az egyetlen olyan európai uniós tagállam, ahol rendszeresen gyűjtik az igazoltatásokkal kapcsolatos rendőrségi adatokat és az igazoltatott személyek etnikai hovatartozásáról szóló információkat. Az Egyesült Királyságban összegyűjtött adatok nyilvánosan hozzáférhetők, ezért

hozzájárulhatnak a rendőrség elszámoltathatóságának biztosításához.

A „közszolgálatként” megvalósuló rendőrségi közreműködés sikere összefügg azzal, hogy a különböző közösségekkel szemben milyen bánásmódot alkalmaznak, illetve hogy e közösségek hogyan élik meg azt. A rendőrséggel fenntartott jó viszony és a szolgálatba vetett bizalom folytán a bejelentett bűncselekmények száma is emelkedik.

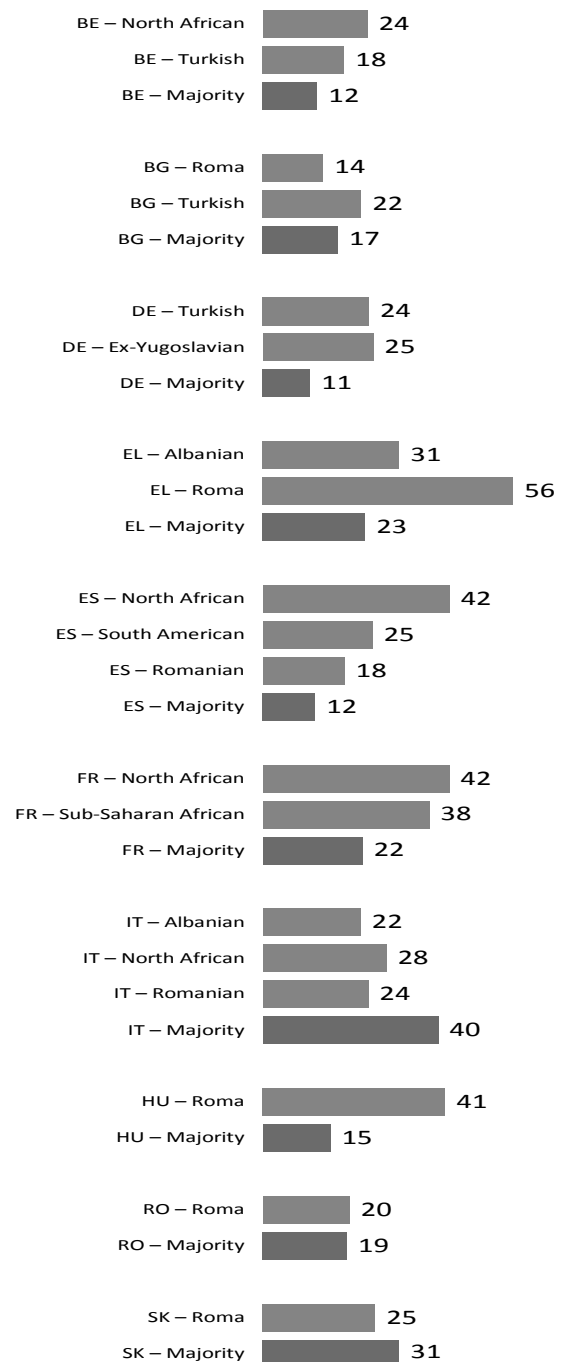
Az Európai Unióban élő kisebbségek rendőri közreműködéssel kapcsolatos tapasztalatai

Az [EU-MIDIS](#) az első olyan, az EU egészére kiterjedő felmérés, amelyben bevándorló és etnikai kisebbségi csoportokat kérdeztek meg a hátrányos megkülönböztetéssel és a bűncselekmények áldozatává válással kapcsolatos tapasztalataikról a mindennapi életben. A felmérés azt mutatja, hogy:

- Vannak olyan országok (Belgium, Németország, Görögország, Spanyolország, Franciaország és Magyarország), ahol a rendőrség a kisebbségek tagjait gyakrabban igazoltatta, mint a kisebbségekkel azonos területen élő, de a többségi népességhez tartozó személyeket. Ez a Szlovák Köztársaságról, Bulgáriáról, Olaszországról vagy Romániáról nem mondható el.

1. ábra

A rendőrség által igazoltatottak aránya az elmúlt 12 hónapban (%) (az összes válaszadó viszonylatában)

(Figyelem! Az összehasonlítás az EU 27 tagállamból 10-ben, a kisebbségek és a többségi népesség által tapasztalt rendőrségi igazoltatások száma alapján készült.)

Országkódok:

BE = Belgium, BG = Bulgária, DE = Németország, EL = Görögország, ES = Spanyolország, FR = Franciaország, IT

= Olaszország, HU = Magyarország, RO = Románia, SK = Szlovák Köztársaság.

- Egyes kisebbségi csoportok ellen különösen gyakoriak voltak a rendőrségi eljárások – pl. az igazoltatott görögországi roma válaszadókat 12 hónap alatt átlagosan közel 6 alkalommal állította meg a rendőrség.
- A többségi társadalomhoz tartozó válaszadók inkább úgy vélik, hogy a rendőrség tisztelettudóan viselkedik velük, míg a kisebbségi csoportok válaszadói inkább tiszteletlenséget jeleznek a rendőrség részéről.

Belgiumban például a többségi társadalomhoz tartozó válaszadók 85%-a vélte úgy, hogy a legutolsó igazoltatás alkalmával a rendőrség tisztelettudóan viselkedett vele, szemben az észak-afrikai válaszadók 42%-ával és a török válaszadók 55%-ával.

- Azon kisebbségi csoportok, akiknek tagjai szerint igazoltatásuk oka etnikai hovatartozásuk vagy bevándorló háttérük volt, kevésbé bíznak a rendőrségben, mint azok a kisebbségi válaszadók, akik szerint igazoltatásuknál kisebbségi háttérük nem játszott szerepet.
- A testi sértésnek, fenyegetésnek vagy súlyos zaklatásnak áldozatul esett kisebbségi válaszadók közül minden második azt mondta, hogy ezeket az eseteket azért nem jelentette be a rendőrségen, mert nem bízott abban, hogy a rendőrség bármit is tesz az ügyben.

Előzmények

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) két jelentést adott ki a rendőri igazoltatások és a kisebbségek közötti kapcsolatáról:

- **EU-MIDIS – Data in Focus Report: Police Stops and Minorities** (2010. október).
- **Understanding and Preventing Discriminatory Ethnic Profiling: a Guide** (2010. október)

A FRA 2008 folyamán az EU 27 tagállamában összesen 23 500 bevándorló és etnikai kisebbségi személyt kérdezett meg személyes, kérdőív alapján végzett interjú segítségével. Belgiumban, Bulgáriában, Franciaországban, Németországban, Görögországban, Magyarországon, Olaszországban, Romániában, a Szlovák Köztársaságban és Spanyolországban további 5000, a kisebbségekkel azonos területen élő, de a többségi népességhez tartozó személlyel is elkészítették az interjút, hogy egyes fontosabb kérdések esetében lehetővé váljon az eredmények összehasonlítása.

Az EU-MIDIS legfontosabb eredményei a következő weboldalon olvashatók: www.fra.europa.eu